Enderrock | Lluís Gendrau i Elisenda Soriguera | Actualitzat el 07/07/2020 a les 13:00

Lluís Llach: «Avui també tindria sentit, perquè hi ha simbologies que en un país com el nostre són necessàries»

Ara fa 35 anys, el cantant de Verges va omplir el Camp Nou en un concert singular | Recuperem una entrevista que vam fer-li al músic el 2012, en l'ENDERROCK 200

Lluís Llach | Roberto Coggliola

El concert de **Lluís Llach** el 6 de juliol de 1985 al Camp Nou davant 100.000 persones és el recital més important de la música en català de tots els temps, tant pel seu significat històric, musical, social i polític com per la transcendència de la convocatòria i la quantitat de públic vingut des d'arreu dels països catalans. Aquest emblemàtic document històric només editat en un doble LP i CD, *Camp del Barça. 6 de juliol de 1985* (Ariola, 1985), va ser reeditat el 2012 en format DVD coincidint amb el número 200 de la revista Enderrock. En l'entrevista inclosa en el número, **Llach** revivia aquell moment històric, del qual s'han complert 35 anys, i recordava aquella platea amb desenes de milers d'espectadors amb llumets encesos, entregats a cançons mítiques com "Venim del nord, venim del sud", "Que tinguem sort", "Abril 74", "Campanades a morts", "L'estaca" o l'emocionant interpretació del "Cant de l'enyor" amb **Maria del Mar Bonet** i **Marina Rossell**. El concert, que va batre tots els rècords, va suposar un abans i un després en la història de la música catalana, la més gran reivindicació de la cançó i un punt d'inflexió en la carrera d'un de

les grans noms de l'escena.

El concert del Camp del Barça va ser un gran desafiament artístic. Llavors estaves presentant el disc *Maremar* (Ariola, 1985) i vau passar de plantejar un concert al Palau de la Música per a 2.000 persones a programar-ne un al Camp Nou, amb un aforament per a 100.000 espectadors. Com es va produir aquest salt?
Va ser per un motiu de capacitat, perquè si no recordo malament, entremig també vam demanar el Palau d'Esports, que estava en obres, i el velòdrom de la Vall d'Hebron. La insistència per fer el Camp del Barça era una obsessió molt vella de dos amics meus que em van ajudar moltíssim com a mànagers, en Joan Molas i la Núria Batalla. Per tant, no és un mèrit meu, jo sempre anava amb el fre de mà posat. La meva va ser una motivació politicocultural: en aquell moment s'estava discutint als mitjans, per part de gent molt significada, si era necessari cantar en català, i molts deien que ja no calia, que era una cosa periclitada. De cop vaig tenir ganes d'ensenyar que el públic hi era, i que per tant era absurd que mantinguéssim aquella discussió.

Què va provocar que arribéssiu a penjar el cartell d'entrades exhaurides en un espai tan immens?
Hi va haver una mobilització fantàstica i a més al meu despatx es va actuar de manera molt intel·ligent, buscant els contactes de tota la gent que coneixíem, però repartits per tots els Països Catalans, de manera que es va crear un ambient no només barceloní: va venir gent d'arreu dels Països Catalans, des d'Alacant fins a Ses Illes amb vaixells... Es va crear un ambient molt bonic i al final vam tenir aquesta sort, però hi va haver una feina molt forta. I sobretot es van fer servir canals amb els quals no calia gastar molt: es van invertir diners en publicitat, però realment se'n va fer molt poca. Per contra, hi va haver una gran xarxa cívica amb les entitats -tot i que en aquell temps que no hi havia internet- que va ser fantàstica.

Quins sentiments creus que van permetre aplegar més de 100.000 persones al Camp del Barça?
Amb això sempre es teoritza sociològicament, però al final resulta que cada persona que va a un recital hi va per algun motiu molt concret. En aquell moment les circumstàncies van mobilitzar alguna gent per raons estètiques, d'altres ètiques, aquells que més o menys sentien això de les emergències culturals... Tot plegat va anar confluint i al va final provocar aquest gran resultat. Em sembla que majoritàriament la gent també va tenir les ganes de demostrar que cantar en català era una cosa natural en aquest país, i que de cop i volta posar-nos a discutir això era absurd.

Com et vas plantejar el concert? Quin va ser el teu estat d'ànim durant les setmanes prèvies?
Dec estar una mica malalt, perquè sempre em passa que primer vaig amb moltes precaucions: em va passar quan havia de fer l'Olympia, el Palau d'Esports i abans del Camp del Barça; però això canvia tres o quatre dies abans, quan entro en un estat d'absoluta serenor i soc jo el que em dedico a calmar els nervis a tots els que m'envolten que estan histèrics. Jo al Camp del Barça hi vaig entrar amb una absoluta serenitat... Mira si era particular el meu estat que vaig dir ?saps què, començaré amb una nota, amb un so'. Concretament era un Fa, perquè volia cantar el "Venim del nord, venim del sud". El que no imaginava era tocar la nota i veure com es començava a il·luminar tot el camp... Em va agafar una glopada d'impressió, d'emoció, de commoció, que després al disc ho vam tallar, però vaig estar més de dos minuts així! Sort que la gent aplaudia i cantava!

Camp del Barça en el concert de Llach Foto: Roberto Coggliola

Es va batre el rècord d'assistència d'espectadors a Europa per veure un cantant de música popular, a més de disposar d'uns requeriments tècnics extraordinaris.
Era el primer cop que es reunia tant de material en un estadi; hi havia més so i llum que a qualsevol recital fet a Europa fins aquell moment per un cantant. Sempre s'ha dit que va ser davant 100.000 persones, però no ho sé, perquè jo ocupava un còrner... El més impressionant és que davant tota aquella gentada i amb aquest monstre d'equip de so, vaig sortir fent un Fa i de cop i volta... [RIU] em vaig quedar clavat durant més de dos minuts, que no podia ni començar i m'anava dient ?calma't'. Els cantants tenim un problema terrible, perquè el primer lloc on es nota l'emoció és a la musculatura no controlada, i les cordes vocals són un instrument traïdor. Vaig pensar, ?si començo ara, m'ennuegaré i ja farem el número abans de començar'.

Però vas començar i va anar rodat. Et va costar triar el repertori per a un concert històric?
No, gens. Val a dir que portava dues formacions, una de senzilla i una altra que dirigia en **Manel Camp**, que era un grup una mica nombrós, i em forçava a fer un tipus de recital molt en funció dels arranjaments. A més, sempre m'ha ajudat buscar certes dinàmiques emotives i rítmiques. Tenia clar que volia fer el "Cant de l'enyor " cap al final, perquè tenia moltes ganes de demostrar unitat de la Cançó a dalt de l'escenari, i volia cantar-la amb altra gent. Vaig demanar a **Maria del Mar Bonet** i a **Marina Rossell** si em voldrien acompanyar, encara que només fos en aquesta cançó. La **Maria del Mar** estava fent la seva clàssica -perquè això sí que és un clàssic meravellós- actuació a la plaça del Rei. I em deia ?Lluís, que no arribaré', i la pobra va haver de venir de paquet amb un policia de l'Ajuntament de Barcelona. Recordo que ja era a la penúltima cançó i pensava... ?la Maria del Mar no és aquí', i de cop vaig sentir una sirena. Tot això mentre cantava... De seguida vaig pensar ?ara ja m'arriba'. I al cap de quatre minuts em van fer el senyal que ja era allà. Vam interpretar junts la cançó, i per mi va ser un dels moments més emotius d'aquella nit.

Lluís Llach Foto: Roberto Coggliola

Per què vas triar les veus de Maria del Mar Bonet i Marina Rossell per acompanyar-te en directe i en un moment tan especial?
Primer perquè m'agraden com a cantants i per tant no he de justificar perquè vull cantar amb elles. És un plaer. Però és que a més, totes dues ja m'havien ajudat a gravar aquesta cançó, que va ser molt important per a mi. En aquell moment feia molt poc que s'havia mort la meva mare i per això precisament el disc Maremar es titula així, tot i que m'havia compromès a no fer cap cançó dedicada a ella perquè no volia fer servir aquest sentiment. Ara ja ho puc dir perquè tinc 64 anys i és igual, però en aquell moment era molt rigorós. Vaig estar nou mesos sense compondre res. No parava de donar-hi voltes fins que un dia em vaig dir ?som-hi, em deixo', i en vaig fer quatre en una setmana que són "Un núvol blanc", "Maremar", "Nin non" i "El cant de l'enyor". I a partir d'aquí ja va sortir tota la resta. Al final del recital tenia ganes de mostrar la simbologia d'estar tots junts abraçats, i amb una cançó que per a mi fos especial. A més, la utilització de la melodia base del "Misteri d'Elx" li donava també una connotació de Països Catalans. En el "Cant de l'enyor" es va ajuntar tot: ma mare, el país, les cantants que estimo...

El concert del Camp del Barça va representar un punt d'inflexió en la teva carrera artística?
Si he de ser franc, segurament sí, però al revés del que la gent es pensa. Recordo que quan vam acabar vaig dir a en Joan Molas que per ?curar-me' -amb això tenia un instint que em funcionava- no podia marxar sense veure com es desmuntava tot allò, sobretot si realment havia estat un recital històric. Aleshores vaig sortir per darrere i vaig observar com desmuntaven, mitja hora tot sol, fent les meves reflexions... Recordo que li vaig dir a en Joan, entre felicitacions: "Te n'adones que ara ja només ens queda baixar perquè no hi haurà res més amunt del que hem fet avui. Ara hem d'anar de baixada, fem-ho dignament i bé". Sempre he pensat que vaig durar fins al 2007 fent un pendent molt suau, que quasi ningú se n'adonava, perquè després d'aquell punt... [SOMRIU] Tot i que hi ha altres mèrits, eh? Continuar una carrera, mantenir-se, ser creatiu malgrat el pas dels anys... si és que ho era, i tot això amb els matisos necessaris. En aquell moment vaig tenir aquest sentiment, però no em va preocupar gens. El punt d'inflexió hi va ser, però

de cara a la gent la baixada no va ser fins al cap de dos anys o tres suposo, perquè el concert al Camp del Barça va tenir una ona expansiva que va ser bestial, va crear un abans i un després. És una referència fins al punt que estem tots estirant la pota i encara en parlem!

Creus que finalment aquell concert va ser una demostració de força per a un país amb una cultura i una llengua minoritzades?
Segurament. Crec que en aquell moment vam batre tots els rècords precisament per això. Per ser el recital més gran d'una persona sola, un estadi ple... Va ser un cop de puny damunt la taula, i us diré que a Catalunya potser no es va expressar gaire, però als diaris referents de la premsa estrangera es va manifestar així.

I què consideres que va significar per al públic?
Més enllà del motiu de cadascú, crec que durant el recital -no abans- la gent va començar a imaginar que estaven vivint un moment històric. El qualificatiu per definir quin tipus d'història no el vull dir... [RIU] Però recordo que era molt tard, perquè havíem de desmuntar, saludar i xerrar amb la gent, fer entrevistes amb la premsa estrangera -perquè hi havia periodistes de tot arreu, fins i tot del Japó-, i quan tornàvem cap a casa tres o quatre hores després, la gent passejava per Barcelona. La gent no se n'anava a dormir, i això és molt especial: la gent que va venir va participar en un gran acte, un esdeveniment, i quan se'n van anar, van pensar que havien viscut un fet històric. Jo no crec que sigui tan històric com això, però en aquell moment se li va donar molta importància.

Lluís Llach Foto: Roberto Coggliola

Un dels moments més emocionants, tal com has dit, i que més recorda el públic va ser la gran encesa de llumins a tot el camp.
Va ser molt impressionant! De fet, ja hi estava molt avesat, perquè des del 1976 dec haver estat un negoci per a les cases de mistos [RIU], però una cosa és que t'ho facin en un camp d'esports, i l'altra 100.000 persones! I no és ni narcisisme, només estèticament és un efecte coreogràfic

impossible. I per això des de dalt de l'escenari anàvem tots trasbalsats, perquè havíem de fer música, dir lletres i fer presentacions, però estàvem veient coses que em sembla sincerament que era el primer cop que estaven passant. Quan de cop tot el Camp del Barça es va posar a cantar amb el llumí encès, la millor cadira, el millor espectador i el més privilegiat vaig ser jo. No ho era el públic, sinó jo, que estava veient un espectacle fins aquell moment inèdit, i no sé si irrepetible. Va ser un moment extraordinari.

Quins van ser els altres moments transcendents que vas viure durant aquell recital?
Hi va haver molts moments transcendents i de reivindicacions. L'"Abril 74" ho va ser pel que vol dir la cançó... I que llavors, després de deu anys de transició democràtica, la gent cantés ?encara hi ha combat' era molt important en una Catalunya on la mobilització al carrer es volia ofegar com fos.

Eres conscient llavors que se n'editaria un disc en directe o que s'estava transmetent per TV3?
Què va, no, no, no! No es pensa en aquestes coses! En el fons, encara que després la vida t'hagi presentat com un símbol, tu ets un petit amant de la teva feina i vols fer unes melodies i un recital que quedi curós. S'ha d'anar amb compte, perquè hi ha peces potents per la qualitat emotiva i no tant pel seu ritme fantàstic. Per exemple, acabar amb "Cant de l'enyor" és més efectiu que amb una de més ?sorollosa'! Pot costar d'entendre que darrere només hi hagi una personeta a qui li agrada cantar i compondre, però quan feia l'ordre pensava molt en això. És evident que hi havia d'incloure "L'estaca", però és que si m'haguessin dit de no fer "Abril 74", una melodia que llavors m'enamorava, m'hi hauria rebel·lat!

Video: https://www.youtube.com/watch?v=TqVWnCkHktU
Quina va ser la implicació de les institucions i amb quin suport va ser possible muntar el concert?
El que la gent no es pot imaginar, i això sí que és un fet realment històric, és que per fer el Camp del Barça no ens va donar diners ningú, només ens van avalar. Tot i que jo tenia un afecte i una amistat molt forta amb el que havia estat conseller de Cultura, Max Cahner, i en contra del que s'ha dit sovint, la Generalitat de Catalunya llavors recentment constituïda no ens va donar ni un duro. Ens va avalar la Regidoria de Joventut de l'Ajuntament de Barcelona, governat pel PSC, però havíem de tornar els diners. I si no arriba a ser pels tres milions de pessetes (18.000 euros) que ens va pagar TV3 per la transmissió d'aquell immens espectacle, hi hauríem perdut molts calés. TV3 ens va salvar de la ruïna. La gent de vegades perd la dimensió de les mesures i la noció del que vol dir fer cultura al nostre país, malgrat tots els privilegis que he tingut. Si no hagués estat per TV3, no hauríem pogut finançar el concert al Camp del Barça.

Durant el assajos lluïes una gorra del Barça... És fruit d'alguna anècdota?
Jo soc malaltís del Barça: abans i ara encara més. Portava la gorra perquè em semblava que estant allà era quasi un senyal identitari de respecte. El futbol no m'interessa gaire si no hi ha el Barça pel mig. Quan no hi ha el Barça, tant me fot si van endavant o enrere, si és còrner o no... no em veuràs patir. Però quan juga el Barça, totes les antenes se'm posen sensibles.

Lluís Llach Foto: Roberto Coggliola

Qui van ser la resta de còmplices del concert?
Des d'un punt de vista musical, **Manel Camp** em va garantir la seguretat que tot sonés de forma adequada. Ja tenia molta experiència en directe i es va encarregar que funcionés la qüestió musical, sobretot de les parts més complicades. L'avantatge als Països Catalans és que hem hagut de treballar en unes circumstàncies tan dures -sobretot els que venim dels seixanta i setanta- que tots som mig tècnics de so, de llums... Assajar no era només fer música, el més important era com superar els problemes. Els músics eren conscients de tot plegat, perquè tenien un aprenenatge d'anys treballant amb micros i sons difícils. I, d'altra banda, sense totes les entitats cíviques tampoc no s'hauria pogut fer. Hi va haver una quantitat enorme d'associacions nacionals i de poblets petits que en van fer publicitat i van vendre les entrades arreu dels Països Catalans. Va ser fort!

Vist amb la perspectiva de més de 25 anys, què creus que n'ha quedat de la fita del Camp del Barça?
Dins la meva carrera va ser una ?merda'. He viscut coses molt maques a petits teatres de Badalona o de Viladecavalls, i m'he emocionat i he plorat més que al Camp del Barça. Però com a impacte visual realment va ser extraordinari! I com a vivència artística... perillosa! En un recital d'aquestes característiques hi ha moltes coses artístiques que se'n van en orris. Però tots vam dir ?som uns cavalls de tir i hem de tirar aquest carro'. I des d'un punt de vista de la Cançó, va tenir una cosa positiva, sobretot vist amb la perspectiva del 2012 tan espantós que vivim: la demostració que existia el mercat necessari per poder ser com a país. Només havíem de fer l'esforç de buscar-lo i posar-nos-hi, i això va ser molt important. Amb tot, hi va haver un altre problema, no del recital en si mateix, sinó de la mateixa Cançó que a final dels anys setanta ja vivia un cert cansament, i a molta gent els començava a no anar tan bé. Sembla que per a alguns cantants -dels quals estimo la seva obra en primer terme- el fet de sortir jo i fer el Camp del Barça els va deixar en un segon pla. El concert va provocar una ona expansiva exclusiva durant mesos, i alguns companys de feina tenien el sentiment que això era culpa meva i del recital. Jo crec que no, que ja venia

d'abans, i si miréssim números ho comprovaríem. Així que aquell esdeveniment va tenir molts factors positius, al marge de la meva carrera. Tot i que segurament jo passaré a la història com el cantant de la Cançó que va omplir el Camp del Barça... I ja m'està molt bé!

Un concert com aquell actualment tindria sentit?
Jo crec que sí. I potser tindria tant o més sentit en aquest moment, perquè crec que curiosament hi ha simbologies que en un país com el nostre de tant en tant són molt necessàries. Amb el tomb que han pres les coses a casa nostra des de fa cinc o sis anys, crec que un altre cop de puny sobre la taula seria necessari, de la mateixa manera que es fan altres coses. Davant la nova deriva que la gent de Catalunya veu en el seu futur, actes d'aquest gènere són bons per ajuntar i per sentir la complicitat. Ara ja tenim les enquestes, però abans, que no n'hi havia, quan ens reuníem 100.000 persones cantant el que cantàvem i representant el que representàvem, tots estàvem dient ?aquest país existeix, té un futur i el volem fer i el volem viure'. Aquest futur encara està per fer i nosaltres encara el volem viure. I suposo que actes d'aquests són moments que serveixen com a referents a la gent, i quan siguem per exemple independents d'aquí a uns anys direm ?l'any 2013 uns bojos van muntar un concert al Camp del Barça o allà on sigui, i va servir perquè la gent digués ja n'hi ha prou!'. Aquests actes de tant en tant són necessaris. Si no ho fossin la gent no hi aniria, n'estic segur. I la demostració que són necessaris és que la gent surt de casa seva sense saber gaire bé on va, fa quilòmetres i es planta allà, i de cop diu: ?Ostres, som 100.000!'.

Tot i que passes llargues temporades al Senegal -Lluís Danés ha realitzat un documental per a TV3 sobre els projectes de cooperació de la Fundació Lluís Llach-, com has vist evolucionar la música i el país al llarg dels darrers anys?
Parlaré de la situació musical, perquè em fascina. Era clar que el daltabaix discogràfic, que va ser fa deu anys, tindria conseqüències, i sempre sospitava que els músics trobarien noves maneres de comunicar-se amb el públic. Per què? Perquè a la gent li agrada cantar i fer música, forma part de la natura desconeguda de l'ésser humà. I per què cantem? No ho sabem, però hi ha alguna cosa interior que fa que necessitem la música, fantasmes irracionals que ens hi duen. I no pensava només en els cantants o els grups, sinó que la gent també buscaria com trobar la música que no li donaven les grans editores. És fantàstic que actualment la música hagi agafat altres camins, insospitats fa només uns anys, i que per exemple a l'escena catalana ara hi hagi tota aquesta colla de grups tan populars. Després et poden agradar o no, això és a part, però són grups que connecten amb les ganes de cantar que hi ha al país, i això és fantàstic perquè senzillament fan la seva funció cultural, ajuden la gent d'aquí a cantar quan en tenen ganes, perquè fan que en lloc d'haver de buscar referents externs -que de vegades són molt bons i que cal conèixer i cantar quan calgui- vegin que poden cantar també en la seva llengua.

Creus que l'origen d'aquest esperit és el mateix que la creació d'Els Setze Jutges ara fa 50 anys?
L'inici d'Els Setze Jutges i el seu triomf va ser un gran encert, moltes gràcies! I ho dic perquè vaig ser el setzè, i pràcticament no me'n considero. En aquell moment ja van preveure que necessitaríem cantar en la nostra llengua, més enllà de militàncies. I actualment s'està produint d'una manera molt particular, original i forta. Abans depeníem de les multinacionals i els seus interessos, però ara resulta que els grups funcionen més enllà de les previsions d'un despatx d'una multinacional japonesa que decideix què es porta... Tot això ha canviat. Els nous artistes tenen ara gran part del pastís, que ja els pertany, tot i que les grans vedets internacionals encara necessitin la seva maquinària. La ?sobirania' ha passat a ser dels músics i dels receptors, que han trobat una nova manera pròpia d'entendre's i fascinar-se. Tornarà a canviar, però em sembla fascinant. I de tota la resta, de com està el país... [RIU] llegeix els diaris i si no et suïcides, aixeca't dempeus i tira endavant, comença a caminar i a fer coses!